

Ter nagedachtenis van Ludo Martens (1946-2011)

Redactie Marxistische Studies

Marxistische Studies Nr. 95, 2011

Onze kameraad Ludo Martens overleed in de nacht van zondag 5 juni 2011. Ludo lag aan de basis van de stichting van de Partij van de Arbeid van België (PVDA), waarvan hij lange tijd voorzitter was. Hij nam ook het initiatief voor dit tijdschrift. Ludo Martens werd 65 jaar. Hij laat twee kinderen na: Amada en Jokoba.

Ludo Martens had een groot schrijver kunnen worden. Al tijdens zijn schooljaren was hij gefascineerd door taal. Hij had een heel precieze stijl. Hij beschreef het engagement, de mensen in hun milieu, het kleine volksverzet, de nederlagen, de opstanden, de kleine en grote overwinningen. Met hetzelfde talent schreef hij *Abo*, een vrouw in Congo, een literair werk over het verzet tegen de meedogenloze dictatuur van Mobutu in. Ludo slaagde erin de lezer mee te slepen in het verhaal van een volkswrouw die, doorheen de strijd van Pierre Mulele tegen de dictatuur, in de politieke schijnwerpers trad.

Schrijven is je engageren. In 1994 organiseerde hij samen met de Afro-Amerikaanse dichter Amiri Baraka (LeRoi Jones) lezingen over "kunst in een rechtse wereld". Deze lezingen mondden uit in een Manifest voor revolutionaire en internationalistische poëzie dat ervan droomt "de geëngageerde dichters van heel de wereld te verenigen in een tegenstroom". Het manifest werd in 1996 gepubliceerd in nummer 31 van *Marxistische Studies*.

Ludo had een groot arts kunnen worden. Hij is met deze studie begonnen en beschikte ongetwijfeld over de nodige bekwaamheid.

Hij had zich ook, zoals sommige van zijn medestanders uit Mei '68, kunnen engageren in een traditionele partij. Hij had een van die ministers kunnen worden die dik betaald worden om de bevolking uit te leggen dat het de moeite loont enkele jaren fors te besparen om de banken te redden.

Maar de Leuvense studentenleider uit de jaren zestig maakte een andere keuze. Van bij het begin gaf hij er de voorkeur aan te leven onder diegenen voor wie hij wilde opkomen: de werkers in zijn eigen land en de uitgebuite massa's in de Derde Wereld. De laatste jaren van zijn leven bracht hij in Congo door, waar hij leefde zoals de miljoenen inwoners van Kinshasa. Aan een klein nachttafeltje schreef hij zijn boek over Désiré Kabila. Het vergde heel wat discussie voor hij een houten tafel aanvaardde. Wanneer de elektriciteit het liet afweten, schreef hij verder bij kaarslicht. Deze bescheiden levensstijl werd een van de basisprincipes van het kaderbeleid van de PVDA.

De opvatting en de wil om een organisatie op te bouwen die werkelijk in dienst stond van de werkers liggen ook aan de basis van Geneeskunde voor het Volk. Van bij het begin in 1971 ondersteunde Ludo dokter Kris Merckx, die in een arbeiderswijk in Hoboken gratis

geneeskunde aanbood. Hij heeft mee de principes opgesteld die vandaag de leidraad zijn in de centra voor gezondheidszorg van Geneeskunde voor het Volk.

Internationalist en antiracist

Discussies met Latijns-Amerikaanse studenten brachten Ludo en de linkse studenten in contact met de strijd van Che. Ze ontdekten het belang van de werken van Mao Zedong voor de volkeren van de Derde Wereld en voor hun strijd tegen het kolonialisme en imperialisme. Van dan af zullen de solidariteit met de strijd van de volkeren van de Derde Wereld en de strijd tegen de oorlog een essentieel onderdeel zijn van het werk van de PVDA, een voortzetting van de massale solidariteitsbeweging met het Vietnamese volk uit de jaren zestig en zeventig.

In de jaren zestig was Ludo een van de belangrijkste studentenleiders aan de Katholieke Universiteit van Leuven. Hij was lid van de belangrijkste organisatie, het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond, dat de motor werd van de beweging voor "Leuven Vlaams". Maar van bij het begin duwde Ludo deze beweging in een nieuwe richting. Hij gaf haar een antinationalistische, progressieve oriëntatie, een oriëntatie van solidariteit met de bevrijdingsbeweging van de zwarten in de Verenigde Staten. Het hatelijke "Walen buiten" werd "Bourgeois buiten" en was ook gericht tegen de Vlaamse bourgeois en het elitaire karakter van de Vlaamse universiteit, waar arbeiderskinderen nauwelijks binnen ge raakten. Dat was helemaal niet naar de zin van nationalistisch rechts, noch van de Vlaamse politieke wereld, noch van de academische overheid. Ze stelden alles in het werk om de groep rond Ludo uit de beweging en uit het tijdschrift Ons Leven dat hij leidde, te zetten.

De strijd tegen het nationalisme in België loopt als een rode draad door het werk en het leven van Ludo Martens. In een toespraak uit 1998 ontmaskerde hij de antisociale en antisyndicale agenda achter het discours van de Vlaamse separatisten voor een onafhankelijk Vlaanderen.

Toen alle andere partijen in België zich op taalbasis opsplitten, bewaarde hij de PVDA als eengemaakte partij, waar alle leden van alle gewesten nog altijd samenwerken voor een gezamenlijke zaak.

Heel zijn leven heeft hij gevochten tegen alles wat het volk verdeelt: het nationalisme, maar ook het racisme. Na de eerste Zwarte Zondag in 1991 was hij een van de initiatiefnemers van de fantastische beweging Objectief 479.917 met als belangrijkste eis de automatische toekenning van de Belgische nationaliteit aan migranten die vijf jaar wettelijk in ons land verblijven. Duizenden activisten van elke strekking en leeftijd verzamelden meer dan een miljoen handtekeningen tegen het racisme. Met tien migrantenjongeren schreef hij Tien gekleurde meisjes en smeedde het tot een wapen in de strijd tegen het racisme.

Onvermoeibaar verdediger van het marxisme

De ontmoetingen in de periode van Mei '68 waren bepalend voor zijn handelen en denken. Bijeenkomsten met Duitse marxistische studenten in Berlijn brachten hem in contact met Marx en Lenin. Van dan af zal de Studentenvakbeweging – de linkse studentenbeweging die Ludo op poten zette – de richting van het marxisme en de arbeiderswereld inslaan. Ludo legde vaak uit dat een intellectueel pas echt vrij is als hij begrijpt hoe deze maatschappij tot stand is gekomen, waar de onrechtvaardigheid vandaan komt, welke de wetten van de geschiedenis en de verandering zijn en hoe men op basis van die kennis moet handelen.

Hij heeft een beslissende invloed gehad op het debat onder de linkse studenten over de vraag "Wat te doen?" na hun studies. Het is vooral op het einde van hun studies dat studenten een keuze moeten maken die de rest van hun leven zal bepalen. Hoe het sociale engagement bewaren? Na een grondige studie van Wat te doen? van Lenin besloten meerdere jongeren in de fabriek te gaan werken. Maar eenmaal in de fabriek, wat doe je er dan? Tegen de achtergrond van een moeizame en langdurige mijnstaking in Limburg, die niet werd erkend door de vakbonden, dook een nieuwe vraag op: moeten we werken aan de opbouw van een nieuwe vakbond of aan de duurzame opbouw van een arbeiderspartij door de fusie tussen de arbeidersbeweging en de beweging van de geëngageerde studenten? Onder invloed van Ludo Martens werd gekozen voor de oprichting van een nieuwe partij. Een nieuwe partij met een nationale krant, het huidige weekblad Solidair. In 1979, na tien jaar voorbereidend werk, zag de PVDA het levenslicht. In De partij van de revolutie (1996) tekende Ludo Martens de erfenis op van meer dan dertig jaar ervaring in de strijd voor de oprichting van een communistische arbeiderspartij.

Het marxisme als instrument om de wetten van de geschiedenis en de verandering te begrijpen en op basis daarvan te handelen. Dat standpunt ligt ook aan de basis van dit tijdschrift. In het eerste nummer van Marxistische Studies van 1988 schreef Ludo: "Al van Marx tot op heden betaamt het om 'dood aan het marxisme' te schreeuwen. Toch heeft het marxisme, in tegenstelling tot al zijn tegenstanders, het bewijs geleverd van zijn vruchtbaarheid en zijn creatieve doeltreffendheid. Het heeft duizenden mensen die eeuwenlang verknecht zijn, geholpen zich economisch en sociaal te bevrijden. Het heeft de verworpenen uit de Derde Wereld en uit de kapitalistische wereld een klaar bewustzijn gegeven van de mogelijkheid om zich te bevrijden. Het wapent de arbeidersklasse en haar bondgenoten met een wetenschappelijke strijdmethode voor de opbouw van een maatschappij die een einde maakt aan de uitbuiting van de mens door de mens. Het marxisme verenigt in zich de wetenschap en de filosofie en bepaalt als eerste principe dat de hoeksteen van de kennis ligt in de praktijk. Alleen de praktijk garandeert dat de ideeën in overeenstemming zijn met de objectieve werkelijkheid. Zoals elke wetenschap ontwikkelt het marxisme zich zonder zijn principes te verloochenen maar op basis van het praktische onderzoek. Het marxisme is geen dogma. Voor een marxist is elke waarheid terzelfdertijd relatief en absoluut. Dat wil zeggen, benadrukte Lenin, verwijzend naar Marx en Engels¹, 'dat zij de betrekkelijkheid van onze hele kennis erkent, niet echter in de zin van de ontkenning van de objectieve waarheid, maar in de zin van de historische betrekkelijkheid der grenzen van het naderen van onze kennis tot die waarheid.' Wij leven

in een wereld in omwenteling: de internationalisering van de economie, de ontwikkeling van nieuwe technologieën, de schuldenlast van de Derde Wereld, de doorbraak van extreemrechts..."

Ludo was van mening dat de taak van het tijdschrift erin bestaat "materialistische en progressieve analyses te publiceren die het mogelijk maken alle domeinen van de actualiteit en alle domeinen van het verleden die licht werpen op de situaties van vandaag, diepgaand en vanuit marxistisch standpunt te onderzoeken. Het moet een bezinningsinstrument zijn voor elke lezer."

Het marxisme als wetenschap voor de bevrijding van de werkers

Ludo had een wetenschappelijke werkstijl. Vanaf het einde van de jaren zeventig legde hij de nadruk op de band tussen de grondige en concrete, op feiten gebaseerde studie van het marxisme en brak zodoende met het dogmatisme.

Bij zijn studie ging hij uiterst nauwkeurig tewerk. Voor zijn boek over Mulele consulteerde hij talrijke deskundigen, ook diegenen die het hoegenaamd niet met hem eens waren. Voor zijn boek over Kabila luisterde hij urenlang naar meer dan 1.500 getuigen, en tekende hun woorden nauwgezet op in zijn kleine schriftjes. Hij eiste hetzelfde van de partijkaders en vooral van de jongeren. Het marxisme studeren, maar ook de basisteksten van het reformisme, van de burgerij. De jongeren stimuleren om hun grenzen te verleggen, om dingen te realiseren. Dat heeft de vorming van een generatie van nieuwe, bekwame leiders binnen de PVDA mogelijk gemaakt.

Peter Mertens, de huidige voorzitter van de PVDA, zei in dit verband: "Ludo noteerde veel. Hij noteerde wat de mensen vertelden. Altijd noteren. Niets verloren laten gaan. In het begin vond ik dat raar. Wie doet dat nu? Pas later heb ik begrepen dat die houding én een fundamenteel respect uitdraagt voor alle opinies, én dat het een basishouding is om de dingen te veranderen. (...) En Ludo luisterde echt. Hij schreef het op. Hij nam de mensen serieus. Er zijn er echt weinigen die dat vandaag doen. (...) Dat was geen slogan bij hem, hij wilde daar alles uithalen. Hij was een verwerkend fabriekje op zichzelf."²

In talrijke artikelen van Marxistische Studies verdedigde Ludo het marxisme tegen diegenen die het dood verklaarden. Een van de belangrijkste is ongetwijfeld Het Manifest, 150 jaar jong in een geschiedenis die meet met eeuwen ter gelegenheid van de heruitgave van Het Communistisch Manifest in 1998.³

In *Een andere kijk op Stalin* en in *De fluwelen contrarevolutie* verdedigde hij het socialisme, de verwezenlijkingen van de industrialisering, de landbouw, de overwinning op het fascisme. Hij ging tegelijk ook op zoek naar wat verkeerd was gegaan, hoe het socialisme van binnenuit was aangetast, welke lessen we moesten trekken uit deze korte poging van nauwelijks tachtig jaar om een nieuwe maatschappij op te bouwen op een zesde van de oppervlakte van de planeet. Ludo wist haar naar juiste waarde te schatten.

Terwijl het establishment voor altijd de kaars van het socialisme wilde uitblazen, hield Ludo de vlam brandend.

De wetenschappelijke houding van Ludo Martens kwam ook tot uiting in de erkenning van gemaakte fouten. In de jaren tachtig was hij getuige van de evolutie in de Sovjet-Unie, van de terugtrekking van de Sovjetroepen uit Afghanistan en hij aarzelde niet om het debat te openen over de lijn die de PVDA al een tiental jaren volgde. In verschillende artikelen gaf hij moedig toe dat onze stelling dat de Sovjet-Unie onherroepelijk een imperialistische macht was geworden die op gelijke voet stond met de Verenigde Staten, een schromelijke vergissing was. Hij zei dat de verdwijning van de Sovjet-Unie en van het socialistische kamp niet alleen een catastrofe zou zijn voor die landen maar ook voor de Derde Wereld en voor de arbeidersbeweging in Europa. De fluwelen contrarevolutie is de neerslag van die discussie. In andere boeken en artikelen verdedigde hij wat volgens hem de onbetwistbare verworvenheden van de verschillende socialistische landen waren en ging hij op zoek naar de oorzaken van de ontaarding. Deze analyses hebben communisten over heel de wereld aangezet om de balans op te maken van de eerste ervaring van de opbouw van het socialisme in de 20e eeuw.

Deze zelfkritiek ligt ook aan de basis van het Internationaal Communistisch Seminarie dat de PVDA al 20 jaar organiseert. De grondverklaring van dit Seminarie Voor de eenheid van de internationale communistische beweging kan men nalezen in *Études Marxistes*, nr. 19 van 1993.⁴

Het Seminarie is erin geslaagd partijen bijeen te brengen die zich sinds de splitsing van de communistische beweging in de jaren zestig vijandig hadden opgesteld en hen over te halen tot medewerking aan de hereniging en versterking van de beweging in haar geheel. In zijn rouwboodschap noemde Kurt Gossweiler, de vooraanstaande historicus van de voormalige Duitse Democratische Republiek, zijn ontmoeting met Ludo en met de PVDA de meest bemoedigende en ontroerende gebeurtenis sinds de val van de Muur. Hij was erbij in 1993 en zei toen: "De bijdrage van Ludo was als een versterkend medicament, zowel voor mij als voor vele anderen die afkomstig waren uit landen waar de ontredde en de verslagenheid zich meester hadden gemaakt van de communisten en waar velen zelfs openlijk verraad hadden gepleegd."

Geef het Congolese volk zijn geschiedenis terug

Ludo Martens bracht het laatste deel van zijn leven door in Congo. Al in 1968 was hij ervan overtuigd dat wij als revolutionairen en antikolonialisten een grote schuld aan het Congolese volk in te lossen hadden. Het Belgisch kolonialisme was bijzonder wreedaardig geweest, het had de Congolezen belet te studeren en zich te ontwikkelen. Hij was ervan overtuigd dat de catastrofale situatie van het land deels daaraan te wijten was. Het ontbreken van kaders had het mobutisme mogelijk gemaakt een laag van corrupte politici in het leven te roepen, die te allen tijde bereid waren de rijkdom van het land aan Westerse ondernemingen te verkwanzelen. In 1991 schreef hij voor *Études marxistes* "Zaire, gewurgd door het IMF" en "Democratie, mensenrechten en ontwikkeling in Congo-Kinshasa (Zaire)".⁵

Het is het begin van zijn persoonlijke inzet om althans een deel van de schuld in te lossen door hulp te bieden aan de Congolezen die hun land uit de permanente miserie wilden halen, zodat ze zelfvertrouwen konden ontwikkelen en met fierheid konden terugkijken op hun revolutionair verleden. Hun eigen verleden en niet dat van de gezegende koloniale tijd. Met de boeken over Pierre Mulele, Léonie Abo en Désiré Kabila wilde hij de Congolezen hun geschiedenis teruggeven. Deskundigen erkennen de ernst van dit werk. Zijn tegenstanders waren als de dood voor zijn scherpe analyses. Ludo's ziekte belette hem dit werk te voltooien.

Ludo zal nooit de dag meemaken dat het socialisme andermaal het aanschijn van de wereld zal veranderen en een menselijker en leefbaarder wereld zal tot stand brengen. Maar de boeken die hij heeft geschreven, de organisaties die hij mee heeft opgericht en de duizenden militanten over heel de wereld die hij heeft geïnspireerd staan garant voor de voortzetting van zijn strijd.

Noten

1. W.I. Lenin, Materialisme en empiriocriticisme, 1908. In Keuze uit zijn werken, deel 1, Uitgeverij Progres Moskou, p. 371.
2. Peter Mertens, Toespraak op de plechtige herdenking voor Ludo Martens, 26 juni 2011.
3. Marxistische Studies, nr. 41, 1998. Zie archief.
4. Études Marxistes nr. 19, 1993, enkel in het Frans. Zie archief.
5. Études marxistes, nr 9